

Η πολιτική της Ελλάδας και της Τουρκίας για τη Θράκη μετά την ένταξή τους στο NATO

Για την Ελλάδα και την Τουρκία το 1952 υπήρξε ένα καθοριστικό έτος για τη μετέπειτα ιστορία τους, μια και ήταν η χρονιά ένταξής τους στο NATO. Με την ένταξη των δυο χωρών η πολιτική τους για πολλά ζητήματα άλλαξε κατά πολύ μια και τώρα θα έπρεπε να αποφασίζουν με άλλο γνώμονα και συμφέροντα. Αυτή η κοινή ένταξη στη Συμμαχία είχε προετοιμαστεί αρκετά χρόνια πριν, κύρια όμως μετά τη Γιάλτα εκεί όπου σ' ένα κομμάτι χαρτί είχε μοιραστεί ο κόσμος, σε στρατόπεδα επιρροής, ζώνες εκμετάλλευσης και περιοχές συμφερόντων. Για το χώρο της Μεσογείου, αν και είχε αναπτυχθεί ένα βαλκανικό κίνημα απελευθέρωσης από τη ναζιστική κατοχή που είχε μια αριστερή προέλευση και ενισχυόταν ποικιλοτρόπως από τη Σοβιετική Ένωση, η επιλογή των ισχυρών να εντάξουν ένα κομμάτι του στο δυτικό στρατόπεδο άλλαξε δεδομένα και προοπτικές που είχαν αναδειχθεί σ' αυτήν τη δύσκολη χρονική περίοδο. Έτσι στην Ελλάδα και ενώ το αριστερό απελευθερωτικό κίνημα κυριαρχούσε πολιτικά και στρατιωτικά στο χώρο με έντονες διαθέσεις και αναζητήσεις για διαφορετική μετεξέλιξη της χώρας και ένταξή της μεταπολεμικά στο ανατολικό στρατόπεδο, αυτές οι επιλογές θα αποτελέσουν το κύκνειο άσμα του, απαρχή του εμφυλίου πολέμου, κατάρρευση της προσφοράς στον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα και εγκλωβισμό αργότερα, στις πολιτικές επιλογές της Μόσχας, κύρια για τα εθνικά θέματα, αφήνοντας το μονοπώλιο χειρισμών τους στην πλευρά, που αναζητούσε οδηγίες από τον εκάστοτε Αμερικανό πρεσβευτή.

Το 1952 θα αποτελέσει και μια πρώτης τάξεως ευκαιρία για τη νομιμοποίηση

---

* ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΤΕΤΡΑΔΙΩΝ

Ο Φάνης Μαλκίδης είναι οικονομολόγος.

της Τουρκίας έναντι της διεθνούς κοινής γνώμης μετά την «ουδετερότητα» που κράτησε πριν και κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, που άλλοτε αλληθώριζε προς τη Γερμανία που αποτελούσε το πρώτο χρονικό διάστημα διεξαγωγής του, το νικητή, ζητώντας μάλιστα νησιά του Αιγαίου και τη Θεσσαλονίκη για την καλύτερη προστασία τους (!) και άλλοτε, ιδιαίτερα προς το τέλος του πολέμου (1944) όταν πλησίασε τους νικητές κηρύσσοντας τον πόλεμο εναντίον του Άξονα! Ο νέος ρόλος για την Τουρκία είχε αποφασιστεί και αυτός στη Γιάλτα, ένας ρόλος «χωροφύλακα» στην περιοχή, περιφερειακού τοποτηρητή και αναχώματος έναντι των γνωστών αντιαποικιοκρατικών κινήματων που είχαν αρχίσει να αναπτύσσονται εκείνη την εποχή. Μ' αυτά τα δεδομένα θα αρχίσει η κοινή πορεία των δυο χωρών στη Συμμαχία, που αναδεικνύεται πλέον σε φανερό ρυθμιστή των πολιτικών, κοινωνικών και οικονομικών ζητημάτων τους. Είτε για να ρυθμίσει την κυβερνητική κατάσταση στην Ελλάδα, ή για να προετοιμάσει μια ακόμη στρατιωτική επέμβαση στην Τουρκία. Είτε για να προσαρμόσει την οικονομική και κοινωνική πολιτική της Ελλάδας σε σχέση με τις στρατιωτικές δαπάνες, ή για να προετοιμάσει μια πολιτική οικονομικής και κοινωνικής εξασθίωσης σε αντιστοιχία με τη θρησκευτική εθνική καταπίεση στην Τουρκία¹.

Για την Τουρκία η ένταξη αποτέλεσε την καταλληλότερη ευκαιρία για να συνομιλήσει ισότιμα πλέον με τους νικητές του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου έχοντας παίξει πιο μπροστά το ρόλο του ουδέτερου, επωφελούμενη καταστάσεις και δεδομένα χωρίς βέβαια να έχει το κόστος των εμπόλεμων χωρών. Βέβαια η Τουρκία πριν την ένταξή της στη Συμμαχία είχε αρχίσει μια πολιτική που είχε σαν στόχο την αναθεώρηση συνθηκών που ήταν εις βάρος της είτε με διπλωματικά ή με άλλα μέσα. Προσπάθησε στο Μεσοπόλεμο να επανακατακτήσει εδάφη, να επαναδιαπραγματευτεί δεδομένα και να αφανίσει εθνότητες που ζούσαν στο εσωτερικό της και είχαν αποκτήσει προνόμια βάσει διεθνών συνθηκών μ' όλα τα υπαρκτά μέσα. Εδώ εντάσσεται η εμφάνιση αμέσως μετά την υπογραφή της Συνθήκης της Λωζάννης πολιτικών που είχαν να κάνουν με την προβολή ως τουρκικής μειονότητας των μουσουλμανικών μειονοτήτων της Θράκης, εδώ εντάσσεται και η προσάρτηση της Αλεξανδρέττας το 1938 —σε συνεννόηση βέβαια με τις αγγλικών συμφερόντων εταιρείες πετρελαιοειδών που επωφθαλμιούσαν τη Μοσούλη— όπως σ' αυτήν την πολιτική μπορεί να ενταχθεί και ο κεφαλικός φόρος Βαρλίκ που επιβλήθηκε το 1942 εναντίον όλων των μη μουσουλμάνων πολιτών της Τουρκίας και θα έπρεπε να πληρωθεί μέσα σε δεκαπέντε ημέρες, αλλιώς ο «οφειλέτης» θα ακολουθούσε το γνωστό δρόμο των αμελέτ ταμπουρού (τάγματα εργασίας)². Υπήρξαν όπως αποδείχτηκαν αργότερα, ακόμη και προβοκάτσιες που είχαν σαν στόχο να δώσουν την εντύπωση προς τα έξω ότι η Τουρκία απειλείται από τον κομμουνισμό για να εκβιασθεί η ένταξή της στο ΝΑΤΟ (επίθεση σε εφημερίδες, περιοδικά και κρατικούς λειτουργούς, που ονομάστηκαν «κομμουνιστικές τρομοκρατικές επιθέσεις», το 1947).

Μετά το 1952 η Τουρκία και ενώ τα προηγούμενα χρόνια είχε νομιμοποιήσει τη στάση της κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, θα συνεχίσει μια πολιτική ενα-

ντίον τώρα μιας συμμάχου επίσημα και φιλικής σ' αυτήν χώρας. Είχε προηγηθεί το ελληνοτουρκικό σύμφωνο φιλίας-ειρήνης-μείωσης των ναυτικών εξοπλισμών-ρύθμισης των ανταλλάξιμων περιουσιών των Ελλήνων προσφύγων μεταξύ Βενιζέλου-Ατατούρκ, που δε θα εμποδίσει βέβαια την τουρκική πλευρά να ακολουθήσει πολιτικές που προαναφέραμε³. Τώρα όμως οι δυο χώρες αποτελούσαν μέλη μιας στρατιωτικής συμμαχίας και θα έπρεπε να συνεργαστούν για την πρόοδό της και την εξέλιξή της. Η Τουρκία εκμεταλλεζόμενη πάρα πολύ το κλίμα της εποχής, την κατάσταση της Ελλάδας μετά την ένταξη και τις προτεραιότητες που είχε θέσει για την εξωτερική της πολιτική, συνέχισε τη δράση της που είχε σαν στόχο την ελληνική μειονότητα της Κωνσταντινούπολης (πογκρόμ το 1955 μετά το δήθεν εμπρησμό της κατοικίας του Κεμάλ στη Θεσσαλονίκη, κάτι που αργότερα αποδείχτηκε ότι έγινε από τον Τούρκο φοιτητή Οκταί Εγκίν που γι' αυτήν την πράξη του θα αμειωθεί αργότερα με τη θέση του νομάρχη Καππαδοκίας), της Ίμβρου και της Τενέδου (ίδρυση αγροτικών ανοιχτών φυλακών, απελάσεις 1963-64), με πρωταρχικό σκοπό τον αφανισμό της παρά τη Συνθήκη της Λωζάννης (1923), γνωρίζοντας ότι η αντιμετώπιση από την ενδιαφερόμενη ελληνική πλευρά και ίσως η ύπαρξη αντιποίνων απ' αυτήν, καθοριζόταν πλέον από νατοϊκά συμφέροντα και επιλογές⁴.

Και αυτό είναι ίσως το πιο σημαντικό δεδομένο που προκύπτει μετά την ένταξη των δυο χωρών στη συμμαχία. Το γεγονός ότι παύουν να υπάρχουν εθνικές πολιτικές, κυβερνήσεις και αποφάσεις εκπορεύονται είτε από το σταθμάρχη της CIA στην Αθήνα ή τον Αμερικανό πρεσβευτή, που φυσικά έβαζαν σαν πρώτο στόχο τη διατήρηση των ισορροπιών και τη μη διατάραξη της συνοχής του NATO. Έτσι μπορεί να χαρακτηριστεί και η στάση της Ελλάδας μετά τα γεγονότα του 1955 που αρκέστηκε στην απόδοση τιμών στην ελληνική σημαία, από τουρκικό άγημα, μπροστά στο νατοϊκό στρατηγείο της Σμύρνης. Αν θα έπρεπε να δώσουμε ένα χαρακτηρισμό στην όλη κατάσταση που είχε αρχίσει να δημιουργείται, η καταλληλότερη θα ήταν ως αναβίωση του «δόγματος ασφάλειας-ακεραιότητας της Τουρκίας». Τώρα τη θέση, των Αγγλογάλλων, της Αυστροουγγαρίας, της Εγκάρδιας Συνεννόησης, είχε πάρει το NATO.

Μετά την ένταξή της στη Βορειοατλαντική Συμμαχία, η Τουρκία θα αρχίσει να ασκεί έντονη πίεση, για την κατάσταση των «συμπατριωτών» της στη Θράκη⁵. Δηλαδή για τις μουσουλμανικές μειονότητες —Αθίγγανους, Πομάκους, τουρκοφανείς ή για άλλους τουρκογενείς— της Θράκης, χαρακτηρισμένες ως θρησκευτικές από τη Συνθήκη της Λωζάννης, που έμειναν στον ελλαδικό χώρο σε αντιστοιχία της ελληνικής μειονότητας της Κωνσταντινούπολης, της Ίμβρου και της Τενέδου.

Θα αρχίσει, λοιπόν, να γίνεται λόγος για την κατάσταση των δικαιωμάτων τους, για παραβίαση όρων και άρθρων της Συνθήκης της Λωζάννης και να σχεδιάζεται μια πολιτική διεθνοποίησης του ζητήματος, (ακολουθείται δηλαδή το πρότυπο της Κύπρου) με τη δημιουργία ενός κλίματος τουρκικής προστασίας για τις μουσουλμανικές μειονότητες της Θράκης⁶. Και ενώ οι μουσουλμάνοι στη

Θράκη αριθμούσαν κατά την εποχή υπογραφής της συνθήκης 80.000 και η ελληνική μειονότητα 150.000, σήμερα οι μουσουλμάνοι αριθμούν 110.000 ενώ οι Έλληνες στην Τουρκία μόνο 2.500. Η Τουρκία σχεδίασε μια πολιτική που άρχισε από πολύ παλιά, ήδη από το μεσοπόλεμο, έχοντας σαν στόχο όπως προείπαμε την αναθεώρηση της Συνθήκης της Λωζάννης και τη δημιουργία ενός μόνιμου κλίματος έντασης στις σχέσεις της με την Ελλάδα. Έτσι με την υπογραφή του ελληνοτουρκικού συμφώνου φιλίας το 1930, η Τουρκία θα απαιτήσει να απελαθούν από την Ελλάδα οι παλαιότουρκοι μουφτήδες, δάσκαλοι και αρκετοί Κιρκάσιοι, με ισχυρά αντιτουρκικά αισθήματα, μέλη της ομάδας των εκατόν πενήντα που είχαν πολεμήσει μαζί με τον ελληνικό στρατό στη Μικρά Ασία, και να αντικατασταθούν από νεότουρκους κεμαλικούς που είχαν μια άλλη ιδέα για τις ελληνοτουρκικές σχέσεις και προηγουμένως είχαν επεξεργαστεί καλά τη νέα πολιτική που ήθελε να υλοποιήσει στη Θράκη το καθεστώς του Ατατούρκ⁷.

Με την ένταξη στο NATO η Τουρκία εκμεταλλεύθηκε τα νέα ψυχροπολεμικά δεδομένα και απαίτησε και πάλι από τη σύμμαχο Ελλάδα, να μαθαίνουν οι Πομάκοι, το εξισλαμισμένο αυτό αρχαίο θρακικό φύλο των Αγριάνων ή Αχριάνων, την τουρκική γλώσσα επωφελούμενη από τις ενέργειες της Βουλγαρίας για την ενσωμάτωσή τους στην κρατική της οντότητα. Κάτι που ομολογουμένως ενδιέφερε τη συμμαχία μια και προτιμούσε να δει να μαθαίνουν οι Πομάκοι την τουρκική γλώσσα και να υφίστανται την τουρκική προπαγάνδα (άσχετα αν αυτό θα είχε επιπτώσεις μακροπρόθεσμα στην Ελλάδα, ένα άλλο μέλος της συμμαχίας), παρά να τους δει να καταλήγουν στο άλλο αντίπαλο στρατόπεδο. Οι πιέσεις της Τουρκίας θα συνεχιστούν στην Ελλάδα για τις μουσουλμανικές μειονότητες το 1955 που ζήτησε να αλλαχτεί η ονομασία της σε τουρκική, το 1968 όταν υπογράφηκε το μορφωτικό πρωτόκολλο μεταξύ των δυο χωρών που είχε σαν αποτέλεσμα την εισβολή Τούρκων πρακτόρων με το προσωπείο των δασκάλων, ιερωμένων στη Θράκη, την καθιέρωση διδασκαλίας της τουρκικής γλώσσας για τις μειονότητες, μέσα από τουρκικά βιβλία και μια σειρά από άλλες ρυθμίσεις που αλλοίωναν ακόμη περισσότερο τη φυσιογνωμία των μειονοτήτων⁸. Βέβαια το αποκορύφωμα χρησιμοποίησης από τη μεριά της Τουρκίας των μειονοτήτων ως μέσου πίεσης προς τη «σύμμαχο Ελλάδα θα έρθει μετά την εισβολή στην Κύπρο, στις εκλογές του 1985 όπου εμφανίστηκε ο πρώτος μειονοτικός συνδυασμός και βέβαια στις εκλογές του 1989 και 1990, όπου εκλέχτηκαν και «ανεξάρτητοι μειονοτικοί» βουλευτές, με τους συνδυασμούς «Πεπρωμένο» και «Εμπιστοσύνη»⁹.

Η Ελλάδα μετά την είσοδό της στη Βορειοατλαντική Συμμαχία, θα εγκλωβίσει αρκετές περιοχές, ολόκληρες περιφέρειες, καθιστώντας τις χώρους παραμεθόριους, ικανούς για να δεχθούν μόνο στρατιωτικά έργα, και ανεπιθύμητους δημόσιους υπαλλήλους και στρατιωτικούς. Οι περιπτώσεις της Ηπείρου, της Μακεδονίας, της Θράκης, που αποτέλεσαν για λόγους νατοϊκής ασφάλειας το ανάχωμα προς τις χώρες του Συμφώνου της Βαρσοβίας, με τις οποίες συνόρευαν, είναι χαρακτηριστικές¹⁰. Βέβαια αυτός ο καθορισμός ενός συγκεκριμένου, προκαθορισμένου ρόλου για τη βορειοελλαδική περιφέρεια, είχε τις επιπτώσεις του στην

οικονομική, κοινωνική, δημογραφική ισορροπία, με τα επακόλουθα της ερήμωσης, της μετανάστευσης, της περιθωριοποίησης. Οι σχέσεις της Ελλάδας με την Τουρκία επανακαθορίστηκαν βάσει των νέων δεδομένων, του ψυχρού πολέμου. Θα έπρεπε λοιπόν από κοινού να αναχαιτίσουν την κομμουνιστική απειλή. Αυτό όμως είχε μια πολύ σημαντική παράμετρο. Η πολιτική ηγεσία θα θεωρήσει ως σύμμαχο πλέον έναν από τους ιστορικούς εχθρούς της χώρας. Έτσι δε θα υπάρξει σθεναρή αντίδραση για το πογκρόμ της Κωνσταντινούπολης τρία χρόνια μετά την κοινή ένταξη των δυο χωρών στο ΝΑΤΟ, όταν θα αρχίσουν οι μαζικές διώξεις των Ελλήνων της Ίμβρου και της Τενέδου, που είχαν σαν αποτέλεσμα την ερήμωση των νησιών, θα υπάρξει η γνωστή στάση με την ανεξαρτησία της Κύπρου (ενταφιασμός αυτοδιάθεσης-ένωσης) και μια πολιτική κατ' εξοχήν νατοϊκή που οδήγησε στο καλοκαίρι του 1974¹¹.

Η στάση της Ελλάδας απέναντι στη Θράκη θα επηρεαστεί σημαντικά, καθοριστικά στη συνέχεια, μετά το 1952, είτε με την πίεση για αλλαγή από μουσουλμανικών σε τουρκικών του χαρακτήρισμού των μειονοτήτων, (διάταγμα Φεσσόπουλου, γενικού διοικητή Θράκης το 1955), που μάλιστα επέκρινε γιατί ορισμένοι κρατικοί φορείς κωλύσιεργούσαν να εκτελέσουν τη διαταγή «του», ένα χρόνο αργότερα, είτε με τη συνέχιση της εκδίωξης των παλαιότουρκων μουφτήδων, δασκάλων κλπ και αντικατάσταση από κεμαλικούς, είτε με διάφορα μορφωτικά πρωτόκολλα, είτε με μια αδράνεια που είχε σαν αποτέλεσμα, ανάδειξη «ηγετών» των μειονοτήτων, (εδώ έπαιξε καταλυτικό ρόλο το τουρκικό προξενείο της Κομοτηνής) και τη δημιουργία κλίματος έντασης στην περιοχή. Ιδιαίτερα όλη αυτή η ελλαδική πολιτική για τη Θράκη σε σχέση με τις μουσουλμανικές μειονότητες και την αναγκαστική σχέση τους με τη «σύμμαχο» Τουρκία είχε σαν αποτέλεσμα, μετά το 1985 να αναδειχθούν αυτόνομοι μειονοτικοί συνδυασμοί, που κατήλθαν διεκδικώντας την προτίμηση του εκλογικού σώματος, που είχε σαν αποτέλεσμα στις εκλογές του 1989 και 1990 να εκλεγούν οι «ανεξάρτητοι» βουλευτές Σαδίκ Αχμέτ και Αχμέτ Φαίκογλου με τους συνδυασμούς «Εμπιστοσύνη» και «Πεπρωμένο», στη Ροδόπη και στην Ξάνθη, αντίστοιχα. Η «απάντηση» σε αυτές τις πολιτικές της Τουρκίας θα έρθει με μια ανακοίνωση του ΥΠΕΞ που καλούσε τους διεθνείς οργανισμούς να επισκεφθούν την Ελλάδα και να διαπιστώσουν την κατάσταση που βιώνουν οι μουσουλμανικές μειονότητες στη Θράκη, διαπράττοντας, ένα τεράστιο λάθος¹².

Το μέγιστο όμως σφάλμα είναι ότι η Θράκη έμεινε έξω από τους κρατικούς προγραμματισμούς, που είχαν σχέση με την ανάπτυξή της με αποτέλεσμα σήμερα να αποτελεί τη φτωχότερη περιφέρεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ιδιαίτερα ο νομός Ροδόπης κατατάσσεται τελευταίος σε δείκτες οικονομικής ανάπτυξης, σε επίπεδο όμοιας διοικητικής διαίρεσης, σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση. Η πολιτική για τη Θράκη περιορίστηκε σε κινητρολατρία, δανειοδοτήσεις σε ημέτερους που έφτιαχναν βιομηχάνους αλλά δεν έφτιαχναν βιομηχανίες, σε μια ολοκληρωτική ανεπάρκεια και απροθυμία υλοποίησης μιας στοιχειώδους υποδομής, σε τραγικά λάθη για τις μουσουλμανικές μειονότητες με πιο χαρακτηριστική

την περίπτωση των Πομάκων. Αυτούς που τους αρνήθηκε την ένταξή τους στην Ελλάδα το 1947 μια και αρκετοί απ' αυτούς διαβίωναν σε μια χώρα του Συμφώνου της Βαρσοβίας. (Αυτή τη χρονιά, Πομάκος πρώην βουλευτής του ελληνικού κοινοβουλίου και ο ηγέτης των Πομάκων από τη Βουλγαρία με διαβήματά τους στις μεγάλες δυνάμεις είχαν ζητήσει την ένταξή τους στην Ελλάδα, γιατί ένιωθαν και ήταν Έλληνες, αλλά για τους γνωστούς λόγους αυτό δεν έγινε, με όλες τις τραγικές συνέπειες για τη Θράκη και τον Ελληνισμό)¹³.

Η Ελλάδα αντιμετώπισε τη Θράκη σαν ξένο σώμα αφήνοντάς την στο έλεος του τουρκικού επεκτατισμού, χωρίς την απαραίτητη υποδομή που θα αναδείκνυε τις στοιχειώδεις οικονομικές και κοινωνικές δραστηριότητές της. Ακόμη και όταν εκλέχτηκαν οι δυο «ανεξάρτητοι» βουλευτές που έπαιξαν και πολιτικά παιχνίδια θυμίζοντάς μας παλιότερες εποχές, η επίσημη πολιτική ηγεσία δεν αντιλήφθηκε τα γεγονότα και προσπάθησε με σπασμωδικές κινήσεις να τα αντιμετωπίσει¹⁴.

Το πανεπιστήμιο, λ.χ., αν και ιδρύθηκε για συγκεκριμένους, εθνικούς, αναπτυξιακούς και πνευματικούς λόγους, κινήθηκε σε καθαρά αθηναϊκά πλαίσια, στηρίζοντας τις προτεραιότητες της πρωτεύουσας με τμήματα και σχολές που την εξυπηρετούσαν (Νομική, Πολυτεχνική) και με μια καταναλωτική παρέμβαση στο χώρο, χωρίς να υπάρξει πρόνοια για μια ολοκληρωμένη διαρθρωτική επέμβασή του με σχολές και τμήματα που θα αναδείκνυαν και θα λειτουργούσαν θετικά για την περιοχή (Γεωπονική, Τμήμα Περιφερειακής Ανάπτυξης, Ινστιτούτα Θρακικών Σπουδών, Τουρκολογίας, κλπ).

Μετά τα κοσμοϊστορικά γεγονότα του 1989 άλλαξε και ο ρόλος της Θράκης μέσα στο νέο περιβάλλον του Εύξεινου Πόντου, της χερσονήσου του Αίμου και της Ανατολικής Μεσογείου. Η Τουρκία βλέποντας να αλλάζουν οι όροι του παιχνιδιού προσάρμοσε την πολιτική της στη μεταψυχροπολεμική εποχή. Κάνει ενέργειες διεθνοποίησης του θέματος των μουσουλμανικών μειονοτήτων που συνεχίζει να τις ονομάζει τουρκικές, σχεδίασε προβοκατόρικες ενέργειες που οδήγησαν στα γεγονότα του Ιανουαρίου του 1990, που από τότε γιορτάζεται σαν η αφύπνιση «του Τουρκισμού της Δυτικής Θράκης», οργάνωσε μια σκληροπυρηνική ομάδα, που πέρα από τον εαυτό της δεν εκφράζει κανένα άλλο, απονέμοντάς της εξουσία στα διάφορα ταξίδια στην Άγκυρα κάτι που γίνεται ολοένα και πιο έντονα μετά το θάνατο του Σαδίκ το 1995¹⁵. Ανακινεί συνέχεια θέμα μόρφωσης των μειονοτήτων, δημιουργώντας εντάσεις και εντυπώσεις σχετικά με τα σχολικά βιβλία, ενώ έντονη κινητοποίηση αναπτύσσεται και με το θέμα των μουφτήδων της Ξάνθης και της Κομοτηνής, που έχει διορίσει το ελληνικό κράτος και δεν τους δέχονται οι σκληροπυρηνικοί ζητώντας εκλογή από το λαό, αν και γνωρίζουν ότι αυτό δε γίνεται ούτε στις πιο φανατικές ισλαμοκρατούμενες χώρες. Κίνηση διεθνών εντυπώσεων ήταν και η περιοδεία του Τούρκου υπουργού Τύπου Γιλντιρίμ Ακτουνά το Μάιο του 1995, με όλα τα ευτράπελα που συνέβησαν τότε.

Η Ελλάδα από τη μεριά της προσπάθησε να ρίξει το βάρος της στη Θράκη που ξαναέγινε κέντρο των εξελίξεων στην περιοχή χωρίς βέβαια να το καταφέρει

απόλυτα. Εξαγγέλθηκαν διάφορα έργα υποδομής (Εγνατία οδός, σιδηρόδρομος, αγωγοί φυσικού αερίου, πετρελαίου, νέα τμήματα πανεπιστημίου, κλπ), όμως η Αθήνα αθέτησε τις υποσχέσεις της μιλώντας για το Μετρό, τα Σπάτα, τη λεωφόρο Σταυρού-Ελευσίνας, το νέο νομικό τμήμα στην Πάντειο. Υπήρξαν οι βαρύγδουποι λόγοι για την εγκατάσταση των Ποντίων προσφύγων στην περιοχή ενισχύοντάς την πληθυσμιακά, αλλά το μόνο που έγινε ήταν λυόμενα γκέτο, λαϊκές αγορές και ανεργία. Όσον αφορά τις μουσουλμανικές μειονότητες και την πολιτική που ακολουθεί η Τουρκία γι' αυτές, δεν υπήρξε μια ολοκληρωμένη πρόταση ενσωμάτωσής τους, αλλά ούτε και μια σκληρή απάντηση στη γειτονική και ακόμη σύμμαχο χώρα, που μέσω του προξενείου της Κομοτηνής και των πρακτόρων της επιδιώκουν πολύ συγκεκριμένα πράγματα.

Είναι εμφανές ότι για την Ελλάδα ανοίγονται δυο δρόμοι, δυο πολιτικές που θα πρέπει να διαλέξει όσον αφορά τη Θράκη. Μία είναι η συνέχιση της στήριξης της Αθήνας του κέντρου ενάντια στην περιφέρεια. Η άλλη πολιτική είναι της Ελλάδας, που βλέπει ότι το μέλλον της είναι στην περιφέρεια, στη Θράκη των ευκαιριών και της αισιοδοξίας. Για την αντιμετώπιση των προκλήσεων της Τουρκίας με εθνική αξιοπρέπεια, απαιτείται ένα εθνικό σχέδιο για τη Θράκη. Εδώ μια σοβαρή πολιτική ηγεσία, που σκέφτεται και θα ήθελε να τα έχει καλά με τη συνείδησή της πρέπει να διαλέξει.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Είναι γνωστές οι επεμβάσεις του ΝΑΤΟ μέσω των σταθμαρχών της CIA στην Αθήνα ή των Αμερικανών πρεσβευτών που έπαιζαν καθοριστικό ρόλο στις μεταπολεμικές ελληνικές πολιτικές εξελίξεις. (Ρόλος παλατιού, ανάδειξη Παπάγου, πολιτική της Ελλάδας και της Κύπρου, αποστασία 1965, σκευωρία εναντίον του Ανδρέα Παπανδρέου, πραξικόπημα 1967, πραξικόπημα Κύπρου, εισβολή). Νωρίτερα ο Καραμανλής είχε αναφωνήσει ποιος επιτέλους κυβερνά αυτόν τον τόπο. Για την Τουρκία υιοθετήθηκε η ίδια πολιτική. Οι διάδοχοι του Κεμάλ ή κρεμάστηκαν ή απομακρύνθηκαν και το ρόλο του κυβερνήτη ανέλαβαν οι ναύαρχοι και οι στρατηγοί.

2. Το 1942 και ενώ η Ελλάδα είναι υπό τριπλό ζυγό η «ουδέτερη» Τουρκία ψηφίζει το νόμο 4305 «φορολογίας περιουσίας» (varlık vergisi) που αφορούσε τους Έλληνες υπηκόους και τους τουρκικής υπηκοότητας ομογενείς. Ο φόρος έφθανε να είναι μέχρι και διπλάσιος και τριπλάσιος της συνολικής αξίας της περιουσίας και θα έπρεπε να καταβληθεί μέσα σε δεκαπέντε μέρες, αλλιώς οι έφοροι είχαν δικαίωμα να κατάσχουν κάθε κινητή και ακίνητη περιουσία των φορολογουμένων. Αργοπορία τριάντα ημερών σήμαινε εκτόπιση στα γνωστά στρατόπεδα της Ανατολίας με τιμωρία καταναγκαστικά έργα. Χιλιάδες ομογενείς θα χάσουν τις περιουσίες τους ενώ αργότερα ο πρώην οικονομικός έφορος Κων/πολης Φαϊκ Οκτέ, θα ασκήσει κριτική στα τουρκικά «επιτεύγματα», κάτι που συνηθίζεται —ο δημοσιογράφος Μεχμέτ Αλί Μπιράντ θα γράψει για την Ίμβρο, ότι τη μετατρέψαμε σε μια πελώρια φυλακή— λέγοντας ότι «ο φόρος περιουσίας αποτελεί σελίδα της δημοσιονομικής ιστορίας για την οποία ο καθένας μας θα πρέπει να ντρέπεται». Η ελληνική ομογένεια αν και αποτελούσε το 0,5% του πληθυσμού της Τουρκίας (100.000) με το φόρο κλήθηκε να

πληρώσει το 20% του συνολικού ποσού του φόρου (80.000.000 τουρκικές λίρες σε σύνολο 435.000.000).

3. Σε μια εποχή όπου η Ελλάδα υπερείχε ναυτικά και είχε μια υπεροχή στο Αιγαίο, η Τουρκία απαίτησε να υπογραφεί το σύμφωνο του 1930 για τη μείωση των ναυτικών εξοπλισμών, ενώ το 1934 που ο Βενιζέλος προτείνει στην επιτροπή του βραβείου Νόμπελ, τον Κεμάλ πασά, οι Τούρκοι απαγορεύουν με το νόμο 2596 στους Έλληνες κληρικούς να φορούν ράσα εκτός εκκλησίας (εξαιρέθηκε ο Οικουμενικός Πατριάρχης και ο... παπά Ευθύμ), υποχρεώνονται οι Έλληνες να τουρκοποιήσουν τα ονόματά τους με το νόμο 2525, ενώ την ίδια χρονιά αρχίζει η εκστρατεία στην Κωνσταντινούπολη, του «συμπατριώτη μίλα τουρκικά», με πολλά παραδείγματα προπηλακισμού, σε Έλληνες που επέμεναν να μιλούν ελληνικά.

4. Εκείνη την εποχή ο Παπάγος ήταν ετοιμοθάνατος, ο υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ Τζων Φόστερ με επιστολές του στην Ελλάδα και στην Τουρκία καλούσε τις δυο χώρες να συμφιλιωθούν, εξισώνοντας το θύμα με το θύτη. Αργότερα με την άνοδο του Καραμανλή (6-10-55) και την αντίδραση της Ελλάδας να αποσχει από άσκηση του ΝΑΤΟ στη Μεσόγειο, η Άγκυρα υποχρεώθηκε να δώσει ηθική ικανοποίηση στην Αθήνα, με τη γνωστή έπαρση της ελληνικής σημαίας από τον Τούρκο υπουργό Εξωτερικών στις 24-10-55, στη Σμύρνη.

5. Εδώ είναι σκόπιμο να κάνουμε μια διευκρίνιση για τον όρο Θράκη που χρησιμοποιούμε. Ονομάζουμε Θράκη το ελληνικό κομμάτι που παρέμεινε στη χώρα μας μετά το 1923 και όχι Δυτική Θράκη γιατί έτσι έχουν ονομάσει το χώρο οι Τούρκοι, με βάση τη γεωγραφική και πολιτική ματιά που το βλέπουν. Βλ. Α. Λιάπη «Θράκη ή Δυτική Θράκη», Οικονομικός Ταχυδρόμος, 15 Ιαν. 1991 και περιοδικό Ενδοχώρα, τ. 24, Ιανουάριος-Φεβρουάριος 1993, όπου αναφέρεται ότι ο όρος πρωτοχρησιμοποιήθηκε το 1913 από ένα εφήμερο πολιτικό-διοικητικό οθωμανικό τίτλο «Τουρκική Δημοκρατία της Δυτικής Θράκης», τον οποίο υιοθετούν για να χαρακτηρίσουν την περιοχή και οι σύμμαχοι όταν υπό την ηγεσία της Γαλλίας επέβαλαν κατοχή το 1918. Η Ελλάδα αγνόησε το επίθετο όπως πληροφορούμαστε από τον τίτλο της, μετά την απελευθέρωση, Γενικής Διοίκησης Θράκης. Ο όρος Δυτική όταν ειδωθεί γεωγραφικά είναι εσφαλμένος και για το σύνολο της Θράκης, η περιοχή είναι η νοτιοδυτική, ενώ για την Τουρκία και για όσους βλέπουν το χώρο από τη θέση της, μπορούν να την αποκαλέσουν Δυτική. Σήμερα όλα τα μειονοτικά έντυπα που αποτελούν τη φωνή του τουρκικού προξενείου της Κομοτηνής αναφέρουν στους υπότιτλους και υπέρτιτλους τους τον όρο Δυτική Θράκη (π.χ. εφημ. Ακίν «33 χρόνια στην υπηρεσία του τουρκισμού της Δυτικής Θράκης» εφημ. Γκερτσέκ «Πολιτιστική και πνευματική εφημερίδα των Τούρκων της Δυτικής Θράκης»).

6. Για το Κυπριακό είναι γνωστή η πολιτική που ακολούθησε η Τουρκία με τις ευλογίες των Εγγλέζων και του ΝΑΤΟ, για την ύπαρξη *δύο κοινοτήτων* που στο Διεθνές Δίκαιο σημαίνει πάρα πολλά. Το ίδιο προσπαθεί να εφαρμόσει και στη Θράκη με τους γνωστούς εκπροσώπους να ενημερώνουν τη διεθνή κοινότητα και ιδιαίτερα την αμερικανική (Βλ. επίσκεψη του μακαρίτη «ανεξάρτητου» βουλευτή Σαδίκ Αχμέτ στο State Department το Δεκέμβριο του '93).

7. Τα πρώτα χρόνια μετά τη Συνθήκη της Λωζάννης η ηγέτιδα τάξη της μειονότητας ήταν Κιρκάσιοι, δημοσιογράφοι, εκπαιδευτικοί, στρατιωτικοί που είχαν διαμορφώσει ένα έντονο αντιτουρκικό κλίμα. Μετά όμως την υπογραφή Βενιζέλου-Κεμάλ (1930) ο σφαγέας των λαών θα αξιώσει την απέλασή τους. Έτσι αρκετοί θα φύγουν από τη Θράκη και θα εγκατασταθούν στην Υπεριορδανία, ενώ στην περιοχή θα εισέλθουν κεμαλικοί που θα αναπτύξουν στις μειονότητες την παντουρκιστική ιδεολογία. (Βλ. Ν. Παναγιωτίδη, *Μουσουλμανική μειονότητα και εθνική συνείδηση*, σ. 23 και σ. 52-53).

8. Με το ελληνοτουρκικό μορφωτικό πρωτόκολλο που υπογράφηκε το 1968, επισημοποιείται η πρακτική που ίσχυε ως τότε (ελληνοτουρκική μορφωτική συμφωνία 20. 4. 51) βάσει της οποίας τα μαθήματα ιστορίας, γεωγραφίας, πατριδογνωσίας και ελληνικής γλώσσας διδάσκο-

νταν στην ελληνική ενώ όλα τα υπόλοιπα στην τουρκική (άρθρο 1 παράγρ. α και β). Το πιο σημαντικό όμως είναι ότι καθιερώνεται και τυπικά σαν επίσημη γλώσσα η τουρκική για την εκπαίδευση της μειονότητας, παρ' ότι η μητρική γλώσσα των Πομάκων και των Αθίγγανων δεν είναι η τουρκική. Αυτά βέβαια είχαν ολέθριες συνέπειες αφού η γλώσσα μαζί με την ανάλογη προπαγάνδα αποτελούν τις πιο σημαντικές παραμέτρους για διαμόρφωση εθνικής συνείδησης. (Βλ. Ν. Παναγιωτίδη, *ό.π.*, σ. 164-166).

9. Οι μειονοτικοί βουλευτές πριν ακόμη εκλεγούν σε «ανεξάρτητους» συνδυασμούς πάντοτε έπαιζαν έναν ιδιαίτερο ρόλο εκφράζοντας τα γνωστά συμφέροντα. Μπορούμε να θυμηθούμε την περίπτωση των βουλευτών Μολλά Γιουσούφ και Χασάν Χατίπογλου όταν στα πολιτικά γεγονότα του 1965, ενώ είχαν εκλεγεί με το συνδυασμό της ΕΡΕ-Κόμμα Προοδευτικών και το κόμμα τους καταψήφισε την κυβέρνηση Στεφ. Στεφανόπουλου, εκείνοι τον υπερψήφισαν, τον στήριξαν και χάρη σε αυτούς σώθηκε δεδομένου ότι πήρε ψήφο εμπιστοσύνης με 152 ψήφους υπέρ και 148 κατά. (Βλ. Β. Γεωργίου, *Η σκιά της Άγκυρας πάνω στην Ελληνική Θράκη*, σ. 167 και Δ. Δώδου, *Εκλογική γεωγραφία των μειονοτήτων*, σ. 67). Ακόμη μπορούμε να δούμε τους δεκαεπτά όρους του Φαίκογλου για να ψηφίσει την ιδιωτικοποίηση του ΟΤΕ (Ημερ. Τύπος, Αύγουστος 1993) που ζητά μεταξύ άλλων βιβλία τουρκικά για την εκπαίδευση των μειονοτήτων, απομάκρυνση των μουφτήδων Ξάνθης, Κομοτηνής και Διδυμοτείχου κλπ, ενώ χαρακτηριστική είναι η στάση των βουλευτών Αχμέτ Φαίκογλου και Αχμέτ Σαδίκ αμέσως μετά τις εκλογές του 1990, σε σχέση με τις οριακές καταστάσεις που είχαν προκύψει.

10. Η Θράκη ονομάστηκε πολύ εύστοχα περιοχή συνόρων, παραμεθόρια, ακριτική, χωρίς βέβαια να συνοδεύεται από τις πρόνοιες των Βυζαντινών. Βλ. Μιχ. Χαραλαμπίδη, *Εθνικά ζητήματα*, σ. 49.

11. Η συνεχιζόμενη κατοχή κυρίαρχου ανεξάρτητου κράτους μέλους του ΟΗΕ, αποτελεί την πιο κατάφωρη παραβίαση του Διεθνούς Δικαίου. Με τη συμβολή της CIA η χούντα πείστηκε ότι επιτελεί εθνικό έργο, ανατρέποντας τον Μακάριο, φέρνοντας τα μετھےις από τα απέναντι παράλια. Ο χώρος που ταύτισε τα εθνικά με τα νατοϊκά συμφέροντα ήταν αυτός που πρόδωσε και το μεγάλο αντιαποικιοκρατικό κίνημα της ΕΟΚΑ, που είχε σαν στόχο του την ένωση (Βλ. Φ. Μαλκίδη, «Για τους σκλαβωμένους Έλληνες της Κύπρου», εφημ. «Σημερινή», Λευκωσία, 4-1-96).

12. Αν και η εθνοκφοσύνη έχει πνιγεί άδοξα στην Αμμόχωστο το 1974 όπως πνίγηκε πρόσφατα και ο εκσυγχρονισμός το 1996 στα Ίμια, η νέα εθνοκφοσύνη ανιστόρητη και ανεπαρκέστατη όπως είναι, δεν κατάλαβε ότι δε διεθνοποιείς ποτέ ένα εσωτερικό σου ζήτημα.

13. Το 1946 Πομάκοι από την Ελλάδα και τη Βουλγαρία υποστήριζαν στον ΟΗΕ ότι κατάνονται από την αρχαία ελληνική φυλή των Αγριάνων και ζήτησαν την ένταξή τους στην Ελλάδα. Η συνέχεια βέβαια είναι γνωστή! (Βλ. Θεοχαρίδη, *Πομάκοι*, σ. 17 και Α. Δασκαλάκη εφημ. «Έθνος», 17-11-1947).

14. Βλ. πόρισμα διακομματικής επιτροπής για την ανάπτυξη της Θράκης και των νησιών του ανατολικού Αιγαίου (1992) που δεν εφαρμόστηκε ποτέ. Ακόμη ειδικά προγράμματα Θράκης, έρευνα της Ακαδημίας Αθηνών για την ανάπτυξη της Θράκης, που παρέμεινε και αυτό χωρίς υλοποίηση. Από πολιτικής πλευράς, μόνο μετά από τις αλλαγές στην Ανατολική Ευρώπη, υπήρξε ένα φραστικό ενδιαφέρον για την περιοχή, χωρίς βέβαια μέχρι σήμερα να υπάρχει ξεκάθαρη δέσμευση.

15. Υπήρξαν επισκέψεις των δεκαπέντε αυτοαποκαλούμενων ηγετίσκων στην Κωνσταντινούπολη, όπου ο Τούρκος υπουργός Προεδρίας τους εξέφρασε το παράπονό του «πως είναι κρίμα να έρχεστε στην Τουρκία με ξένο διαβατήριο» (Ημερήσιος Τύπος Θράκης, Απρίλιος 1996). Ενδεικτική η προσπάθεια της χήρας του Σαδίκ να αυτοαναγορευθεί ηγέτιδα της μειονότητας και η συστηματική προσπάθεια ορισμένων εκλεκτών του προξενείου της Κομοτηνής να κρατούν διαρκώς σε ένταση τις σχέσεις μεταξύ πολιτείας και Ελλήνων μουσουλμάνων.